

А.В. ШУЛДИК, Г.О. ШУЛДИК

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ

Навчальний посібник для студентів
закладів вищої освіти

“Візаві” –2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

А.В. ШУЛДИК, Г.О. ШУЛДИК

***ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА
СТУДЕНТІВ***

*Навчальний посібник для студентів закладів
вищої освіти*

“Візаві” –2018

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, професор **А.В.Степанюк**;
кандидат психологічних наук, доцент **С.Ю.Діхтяренко**;
кандидат психологічних наук, доцент **Н.В.Чудаєва**.

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний
посібник для студентів закладів вищої освіти
(лист №1/11-3379 від 01.03.2013 р.)

Шулдик А.В., Шулдик Г.О. Педагогічна практика студентів:
Навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти. – Умань: “Візаві”,
2018. – 167 с.

У навчальному посібнику пропонуються завдання та конкретний зміст педагогічної практики для студентів різних курсів. Визначено зміст практики студентів з навчальної, виховної та дослідницької роботи. Завдання педагогічної практики наступних курсів логічно продовжують організацію педагогічної діяльності студентів-практикантів на попередніх курсах.

Навчальний посібник розрахований для студентів-практикантів та керівників педагогічної практики з педагогіки, психології та фахових методик.

© Шулдик А.В., 2018

© Шулдик Г.О., 2018

Зміст

Передмова	7
РОЗДІЛ 1. Загальна характеристика педагогічної практики	
1.1. Значення та функції педагогічної практики у професійній підготовці вчителя.....	9
1.2. Види педагогічних практик.....	13
РОЗДІЛ 2. Обов'язки та права суб'єктів педагогічної практики	
2.1. Обов'язки і права студента-практиканта.....	15
2.2. Обов'язки керівників педпрактики.....	17
2.3. Обов'язки адміністрації та вчителів освітніх установ.....	19
РОЗДІЛ 3. Навчальна педагогічна практика студентів II курсу (4 семестр)	
3.1. Завдання навчальної (пропедевтичної) педагогічної практики.....	22
3.2. Програма навчальної педагогічної практики студентів II курсу.....	24
3.3. Звітність студентів за навчальну педагогічну практику, оцінювання її результатів.....	33
РОЗДІЛ 4. Навчальна педагогічна практика студентів III курсу (5, 6 семестри)	
4.1. Завдання навчальної педагогічної практики.....	37
4.2. Програма навчальної педагогічної практики студентів III курсу.....	40
4.3. Звітність студентів за педагогічну практику, оцінювання її результатів.....	47
РОЗДІЛ 5. Виробнича педагогічна практика студентів III курсу (6 семестр) у літніх дитячих оздоровчих таборах	
5.1. Завдання виробничої педагогічної практики.....	49
5.2. Програма виробничої педагогічної практики студентів III курсу.....	50
5.3. Звітність студентів за педагогічну практику, оцінювання її результатів.....	56

РОЗДІЛ 6. Навчальна педагогічна практика студентів IV курсу (7 семестр)

6.1. Завдання навчальної педагогічної практики.....	58
6.2. Програма навчальної педагогічної практики студентів IV курсу.....	60
6.3. Звітність студентів за педагогічну практику, оцінювання її результатів.....	64

РОЗДІЛ 7. Виробнича педагогічна практика студентів IV курсу (8 семестр)

7.1. Завдання виробничої (переддипломної) педагогічної практики.....	66
7.2. Програма виробничої педагогічної практики студентів IV курсу.....	68
7.3. Звітність студентів за педагогічну практику, оцінювання її результатів.....	73

РОЗДІЛ 8. Виробнича педагогічна практика студентів V курсу (9 семестр)

8.1. Завдання виробничої (дипломної) педагогічної практики.....	75
8.2. Програма виробничої педагогічної практики студентів V курсу	76
8.3. Звітність студентів за педагогічну практику, оцінювання її результатів.....	84
8.4. Педагогічна практика студентів заочної форми навчання.....	86

РОЗДІЛ 9. Виробнича педагогічна практика студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр”

9.1. Мета й завдання виробничої педагогічної практики магістрантів.....	88
9.2. Програма виробничої педагогічної практики магістрантів.....	89
9.3. Звітність магістрантів за педагогічну практику, оцінювання її результатів.....	94

РОЗДІЛ 10. Методичні поради студентам-практикантам

10.1. Ведення педагогічного щоденника.....	96
10.2. Вивчення системи роботи вчителя.....	99
10.3. Рекомендації студенту-практиканту щодо підготовки до уроку.....	103
10.4. Схема аналізу та обговорення навчального заняття.....	107

10.5. Схеми аналізу виховного заходу, підготовленого і проведеного студентом-практикантом.....	113
10.6. Схеми спостереження та аналізу екскурсій.....	114
10.7. Схеми складання психолого-педагогічної характеристики учня.....	115
10.8. Схеми складання психолого-педагогічної характеристики класу...	120
Післямова	125
Список рекомендованої літератури	129
Додатки	134

*„Учень – це не посудина, яку потрібно наповнити,
а смолоскип, який треба запалити”
(К. Ушинський)*

Передмова

У системі підготовки майбутніх учителів важливе місце займає педагогічна практика, яка проходить в умовах, максимально наближених до їх професійної діяльності.

У процесі педагогічної практики відбувається не лише перевірка теоретичної та практичної підготовки студентів до самостійної роботи, але й створюються можливості для збагачення творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя. Адже якісного навчання й виховання учнів можна досягнути лише в тому випадку, коли весь спектр своїх професійних обов'язків виконувати творчо, систематично вести пошук ефективних форм і методів вирішення педагогічних задач у відповідності з метою та завданнями, визначеними державними документами про освіту та підготовку педагогічних працівників. Якраз творча активність, як складовий елемент структури особистості вчителя, формується на стадії професійного навчання майбутнього вчителя й особливою у цій справі є роль педагогічної практики.

Основна мета різних видів практик студентів - творча підготовка до виконання всіх функціональних обов'язків, що покладаються на вчителя-предметника в загальноосвітньому навчальному закладі, а отже, вона спрямована на розв'язання студентами наступних завдань:

- закріпити, поглибити та збагатити психолого-педагогічні й спеціальні знаннями з предмета, навчитися використовувати їх при розв'язуванні конкретних педагогічних проблем;
- ознайомитись зі структурою та змістом освітнього процесу в школі, з особливостями роботи вчителів-предметників, класного керівника;
- оволодіти уміннями навчальної та виховної взаємодії з учнями, навчитись самостійно і творчо використовувати знання та способи, засвоєні при вивченні спеціальних та психолого-педагогічних дисциплін;

- навчитись планувати, проводити й аналізувати різні види навчальних та позакласних занять, використовувати ефективно методи навчання, виховання та розвитку учнів;

- ознайомитись з педагогічним досвідом учителів, апробувати найбільш ефективні методи та прийоми, що використовуються ними.

Аналіз педагогічного досвіду засвідчує, що педагогічні колективи середніх і вищих навчальних закладів, вчителі, викладачі, які ґрунтовно володіють “секретами” педагогічної технології, вміють спроектувати, організувати і проводити навчально-виховний процес на високому науковому й методичному професійному рівні.

Ми будемо щиро раді, якщо наша вельми скромна праця в певній мірі допомагатиме у цій нелегкій, але вічно необхідній діяльності майбутнім педагогам.

Автори висловлюють щирю вдячність за надану допомогу рецензентам посібника: доктору педагогічних наук, професору Аллі Василівні Степанюк, кандидату психологічних наук, доценту Діхтяренко Світлані Юріївні та кандидату психологічних наук, доценту Наталії Володимирівні Чудаєвій. Бажаємо їм творчих здобутків у науково-педагогічній діяльності!

РОЗДІЛ I

Загальна характеристика педагогічної практики

1.1. Значення та функції педагогічної практики у професійній підготовці вчителя

Педагогічна практика у вищих педагогічних закладах освіти служить зв'язковою ланкою між теоретичним навчанням студента і його майбутньою самостійною роботою в школі. Вона покликана здійснювати підготовку студента до діяльності в якості учителя-вихователя, озброювати його комплексом умінь і навичок, творчо здійснювати всі види навчально-виховної та громадської роботи.

Педагогічна практика – це форма професійного навчання, що забезпечує практичне пізнання закономірностей та принципів професійної діяльності, сприяє зростанню педагогічної майстерності, є способом вивчення навчально-виховного процесу на основі безпосередньої участі у ньому практикантів.

Педагогічну практику можна розглядати і як соціально-психологічну царину професійного випробування студента. Соціально рольові очікування і його реальна професійно-рольова поведінка нерідко стають суперечливими, породжують внутрішньо особистісні конфлікти, що можуть розв'язуватись через заниження професійної самооцінки, спаду рівня домагань. У цій ситуації майбутній учитель потребує особливої психологічної підтримки й допомоги від авторитетно-значущих людей: керівників практики, методистів, вчителів та адміністрації навчального закладу.

Під час педагогічної практики відбувається не лише перевірка теоретичної та практичної підготовки студента до самостійної роботи, але й створюються широкі можливості для збагачення творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя.

Варто застерегти окремих керівників і перш за все студентів, які вважають, що головне призначення педагогічної практики полягає лише у

формуванні певного кола навичок і вмінь, які необхідні майбутньому вчителю. З такою концепцією, що обмежує навчальне й виховне значення цього важливого виду навчальної діяльності, неможна погодитись. У педагогічній практиці з особливою силою виступають елементи розвиваючого творчого навчання, зростає обсяг самостійної роботи студента, корінним чином змінюється рівень вимог до неї. Це можливо лише в тому випадку, коли забезпечується ефективне вирішення всього комплексу навчальних і виховних завдань як для учня, так і для його вчителя-практиканта.

В системі підготовки майбутнього вчителя педагогічна практика виконує різні функції. По-перше вона носить **навчаючий характер**, бо доповнює і збагачує теоретичну підготовку студентів, створює їм можливості для закріплення й поглиблення отриманих знань, для використання теоретичних положень навчальних дисциплін у розв'язанні практичних завдань. У ході педагогічної практики відбувається процес формування основних професійних умінь і навичок. Майбутній учитель спостерігає та аналізує різні аспекти навчально-виховного процесу, навчається проводити уроки, позакласні й позашкільні заняття, виховну роботу з дітьми. Педагогічна практика сприяє адаптації студента до педагогічної діяльності. Вона створює сприятливі передумови для здійснення активних професійних дій та озброює студентів початковим досвідом учителя-професіонала.

Наступною функцією педагогічної практики є її **виховний характер**. Адже вона є першою серйозною перевіркою готовності майбутнього вчителя присвятити своє життя благородній справі навчання й виховання молоді. В процесі проходження педпрактики до виховного впливу вузу додається вплив педагогічного колективу школи. А якого мобілізуючого впливу зазнає студент – майбутній учитель, коли він знаходиться перед класом!

Програма педагогічної практики передбачає також виконання студентом деяких видів **дослідницької** роботи: проведення психолого-педагогічного аналізу уроку або іншого навчально-виховного заняття, комплексне вивчення

класного колективу та особистості учня, проведення дослідницької роботи з учнями.

Визначаючи шляхи й методи організації педагогічної практики майбутнього вчителя, реалізації її виховних завдань, важливо послідовно продовжувати роботу по здійсненню єдності процесу навчання й виховання. Все це об'єктивно визначає необхідність забезпечення **комплексного характеру** педагогічної практики, який передбачає те, що студент в процесі її проходження виконує всі види й функції професійної та громадської діяльності: проводить уроки різних типів і видів, виконує обов'язки класного керівника, здійснює позакласну роботу з учнями тощо.

Робота студентів в період педагогічної практики носить **творчий, активний характер**. Адже вчитель відповідає за якість навчання й виховання учнів. І успіху в цій роботі він може досягти лише в тому випадку, коли весь широкий спектр своїх професійних обов'язків буде виконувати творчо, використовуючи перспективний педагогічний досвід вчителів, систематично вести пошук ефективних форм і методів розв'язання педагогічних завдань відповідно до мети і завдань національної школи. Найбільший ефект у підготовці вчителя дає педагогічна практика, яка має **неперервний характер**, тобто студент у процесі навчання в педагогічному вузі повинен на кожному курсі, протягом усього терміну навчання в тій чи іншій формі брати участь в житті школи, дитячого колективу.

Професійно-педагогічна діяльність має таку особливість, що до неї неможливо підготуватися раз і назавжди під час навчання у вузі. Але якщо вчитель підготовлений за роки навчання в університеті до самостійної роботи, якщо його навчили самостійно, творчо розробляти окремі проблеми на основі вивчення літератури, аналізу результатів спостережень та експериментів, то такий учитель вже з перших кроків своєї педагогічної діяльності буде прагнути до використання творчих форм навчання й виховання своїх учнів.

У процесі проходження педагогічної практики студент має можливість безпосередньо спостерігати за роботою своїх старших колег-майстрів педагогічної праці, опанувати перспективний педагогічний досвід.

Важливе місце в системі засобів формування творчої активності майбутнього вчителя належить науково-дослідній роботі студентів під час педагогічної практики. Адже вчитель загальноосвітньої школи й особливо нових типів середніх загальноосвітніх навчальних закладів ефективно здійснює свою педагогічну діяльність лише в тому випадку, якщо вона поєднана з наукою і спирається на дослідні методи роботи. Тим паче, що сучасна реформована школа об'єктивно ставить учителя в положення дослідника. Тому програма педагогічної практики передбачає проведення студентами як локальних досліджень, обмежених тимчасовими рамками (вивчення класу, в якому студент буде проходити педагогічну практику, вивчення особистості учня, складання психолого-педагогічних характеристик), так і досліджень, що здійснюються протягом усього періоду навчання з тематики, запропонованої кафедрами педагогіки, психології, методики навчання та фахових кафедр.

Дотримання принципів організації педагогічної практики в органічній єдності і взаємозв'язку є найважливішою умовою підвищення ролі практики в професійній підготовці майбутнього вчителя.

Таким чином, на практиці студент повинен побачити і глибоко усвідомити творчу спрямованість педагогічної діяльності, проїнятися прагненням до постійного удосконалення своєї праці, до самоосвіти, вивчення перспективного педагогічного досвіду. Діяльність студентів під час практики повинна носити аналітичний характер, передбачати активний пошук оптимальних способів вирішення педагогічних задач. Висока вимогливість до себе, самокритичність, працездатність, активність й ініціатива повинні поєднуватися з відповідальністю, дисциплінованістю, бажанням скористатись методичними порадами керівників практики та вчителів школи.

1.2. Види педагогічних практик

Програма практичної підготовки та терміни її проведення визначаються навчальним планом. Її організація регламентується Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженим наказом Міністра освіти України від 8 квітня 1993 року.

Складовими практичної підготовки студентів до педагогічної діяльності безпосередньо на природничо-географічному факультеті є:

1. Навчальна педагогічна практика на II курсі, 4-й семестр - 2 тижні.
2. Навчальна педагогічна практика на III курсі, 5-й і 6-й семестри – по 2 тижні.
3. Виробнича педагогічна практика на III курсі, 6-й семестр - 3 тижні (в оздоровчих таборах).
4. Навчальна педагогічна практика на IV курсі, 7-й семестр - 2 тижні.
5. Виробнича педагогічна практика на IV курсі, 8-й семестр - 5 тижнів.
6. Виробнича педагогічна практика на V курсі, 9-й семестр - 11 тижнів.
7. Магістерська виробнича практика на VI курсі, 12-й семестр - 4 тижні.

Від практики до практики проходить поступове ускладнення роботи студентів як за об'єктом, так і за змістом та характером діяльності.